

بقلم : آقای مرتضی مدرسی چهاردهی

شیخ مرتضی انصاری

« ۲ »

۳۷ - حاشیه آقا شیخ مهدی کجوری شیرازی ، از شاگردان صاحب کتاب جواهر الکلام بود و در زمان شیخ انصاری کتاب حاشیه بر رسائل را تألیف کرد و بشیخ عرضه نمود و مورد پسند علامه انصاری شد ، حاشیه مفصلی است بر فرائد چاپ ایران (۱) .

۳۸ - حاشیه آقا سید محمد تنکابنی : دو جلد چاپ تهران این کتاب خلاصه ایست از کتاب بحر الفوائد فی شرح الفوائد آقا میرزا حسن آشتیانی و مؤلف از شاگردان حوزه درس آشتیانی بود .

« دانشمند فقید محمد قزوینی مکرر در صحبت های خصوصی خود میگفت که روزها درس آخوند ملامحمد آملی میرفتیم و بعد از درس او بدرس آشتیانی حاضر میشدیم ، میرزا بحر مواجی بود که با قدرت بیان و منطق و شیوایی سخن رسائل و مکاسب شیخ انصاری را درس میگفت که همه فضایی حوزه درس سخنان علامه انصاری را بخوبی می فهمیدند و بهره مند میشدند . »

۳۹ - کتاب قضاء و شهادت میرزا محمد حسن آشتیانی « تقریرات بحث درسی شیخ » در تهران چاپ شد و آشتیانی کتابی بنام حاشیه بر مکاسب تألیف کرد که گویند از حاشیه وی بر رسائل شیخ بهتر نوشت و تا کنون چاپ نشده .

۴۰ - حاشیه حاج آقا رضا همدانی « چاپ تهران » که در ۲۸ صفر هزار و سیصد و

۱ - نگاه کنید بشرح احوال علامه کجوری در بخش شرح احوال شیخ زین العابدین مازندرانی در کتاب سیمای بزرگان تألیف نگارنده چاپ تهران .

بیست و دو درس امر اوفات کرد « حاشیه دقیقی است بر فرائد و کتاب حاشیه بر مکاسب ایشان چاپ نشده است .

آقا رضا صاحب کتاب « مصباح الفقه » مشتمل بر :

۱- کتاب صلوة .

۲- کتاب طهارت .

۳- کتاب خمس .

۴- کتاب زکوة ، از تالیفات او چاپ شده و مورد توجه اساتید می باشد

استادان ارجمند ما آقا میرزا محمد حسین نائینی و آقا ضیاءالدین عراقی کتابهای صلوة و طهارت آقا رضا همدانی را اساس درس فقهی « قسمت عبادات » خود قرار میدادند و آقا رضا همدانی در تالیفات بسیار نفیس خود که شاهکار علمی عصر حاضر بشمار میرود بر آراء و نظریات علمی شیخ مرتضیٰ انصاری سخت معتقد است .

۴۱- آقا میرزا محمد علی مدرس چهاردهی رشتی « متوفی هزار و سیصد و سی و

چهار هجری قمری » از بزرگترین و مشهورترین استادان و مدرسین نجف اشرف بود (۱) در کتاب صلوة - حاشیه بر رسائل - حاشیه بر قوانین نظر بآراء شیخ مرتضیٰ انصاری دارد و در تمام مدت عمر کتب شیخ را درس میگفت و در حوزه درسی خود که از بامدادان تا نزدیک ظهر و از پنج بعد از ظهر تا غروب آفتاب بود کتاب « قوانین الاصول » شرح لمعه - مکاسب - فرائد الاصول را درس میگفت و معتقد بود هر کس این کتابها را خوب نخواند و نفهمد مجتهد نمیگردد خدایش رحمت کناد در علم و دانش علامه و در زهد و پارسائی سلمان عصر بود .

۱- مقدمه کتاب مصائب النواصب تألیف قاضی نورالله شوشتری ترجمه آقا میرزا

محمد علی چهاردهی چاپ تهران

۲- کتاب سیمای بزرگان تألیف نگارنده چاپ تهران

۳- مجله فرهنگ جهان شماره اول سال اول چاپ تهران

۴- المشیخه والذریمة چاپ نجف و کتاب المصفی

۴۲ - استاد بزرگوار ما آقا میرزا محمد حسین نائینی دوره درس اصول فقه خود را بر اساس فرائد شیخ انصاری قرارداد ، درس اصول ایشان شرح نظریات علمی شیخ بود و هر گاه اساتید دیگر و یا خود استاد آرائی داشت بیان میکرد و یا دانشمندانی که در برابر نظر شیخ اندیشه تازه‌ای آورده بودند محقق نائینی آن آراء و عقاید را مورد بحث و انتقاد قرار میداد و با آراء و نظریات شیخ می‌سنجید و بسا سخن شیخ را می‌پسندید و بر کرسی می‌نشاند و یا خود نظری میداد بنابراین پس از شیخ انصاری سخنان استاد بزرگ ما میرزا محمد حسین نائینی متوفی هزار و سیصد و پنجاه و پنج هجری قمری مورد بحث و انتقاد حوزه‌های علمی و روحانی است ، اکنون در ایران ، عراق عرب ، افغانستان ، سوریه ، لبنان ، هند و پاکستان با آراء و نظریات فقه و اصول فقه شیخ مرتضی انصاری و محقق نائینی می‌پردازند .

تقریرات درس اصول فقه

آقا میرزا محمد حسین نائینی بقلم آقا شیخ محمد علی کاظمی خراسانی در دومجلد درقم چاپ شد و آقا سید ابوالقاسم خوئی هم درس استاد بزرگوار ما را در دو جلد تألیف و دو مرتبه در صیدا و تهران بچاپ رسانید چنانکه آقا شیخ محمد علی خراسانی در جلد اول کتاب فوائد الاصول نوشته است محقق نائینی اصول فقه را بر اساس فرائد الاصول شیخ مرتضی انصاری درس میگفت.

۴۳ - احکام اسلام بر دو قسمت است ۱- عبادات و معاملات ، معاملات و مکاسب بحث دقیقی است که با تفسیر و تبدیل اوضاع و زمان تفاوت دارد ، و احوال محیط و موقعیت جغرافیائی و اقتصادی در دادوستد جامعه تأثیر دارد از این جهت است که شریعت اسلامی در جزئیات معاملات دستوراتی نیابرد و قواعد کلی برای آسایش مردم وزندگانی اجتماعی و اقتصادی بنیاد گار گذاشت ، دانشمندان اسلامی و قانون گذاران شریعت محمدی از چند حدیث و روایت استفاده های بسیاری نمودند و قواعدی را در اقتصاد تأسیس کردند و چون راه تأسیس قاعده علمی باز است قانون گذاران اسلامی

مخصوصاً فقهای شیعه در اقتصاد و بازرگانی تأسیسات نوینی کردند که ارزش علمی جهانی دارد و شیخ مرتضی انصاری با تألیف کتاب مکاسب و ملحقات آن فقه اسلامی را تجدید و تأسیس کرد و سخنان شیخ تازگی دارد و جهان علم آن را می‌پذیرد و شاگردان و پیروان مدرسه شیخ بنام حاشیه بر کتاب مکاسب شیخ انصاری آراء و نظریات و طرح نوی در فقه اسلامی افکندند که از جهت اقتصاد علمی و عملی شایسته دقت و توجه دانشمندان است.

۴۴ - حاشیه استاد محقق ما آقا ضیاءالدین عراقی «متوفی هزار و سیصد و شصت و یک هجری قمری در نجف اشرف»، در درس استاد بزرگوار ما در حدود دویست طلبه فاضل حاضر میشد و امثال آقا سید محسن حکیم و آقا سید محمد تقی خوانساری و آقا میر سید علی کاشانی و آقا سید کاظم عصار «افضل اساتید دانشگاه» و آقا سید ابوالقاسم خوئی، آقا شیخ محمد تقی آملی، آقا سید مرتضی خلخالی از شاگردان حوزه درس ایشان بودند و هر کدام چند سالی از محضر درس استاد استفاده نمودند و مشعل تابناک فرهنگ اسلامی بشمار آمدند و تقریرات درس استاد از جمند ما بقلم آقا شیخ محمد تقی بروجردی در دو جلد و آقا میرزا هاشم آملی و آقا سید محمد رضا تبریزی در دو جلد چاپ شد و آراء و نظریات شیخ انصاری و آخوند ملا محمد کاظم خراسانی را مورد بحث و انتقاد قرار داد و نظریات دقیق و صائبی را در بحث اصولی و فقهی ابراز داشت که تا کنون در حوزه‌های علمی روحانی بدقت نظر و تحقیق آراء آقا ضیاءالدین عراقی مشهور است.

۴۵ - حاشیه بر قوانین الاصول کتاب الذریعه در فهرست حواشی بر قوانین نوشته شده است که آقا سید حسن صدر در تکملة امل الامل نوشت «که من نسخه‌ای از آن را دیدم از اول حجیت خبر تا تمام ادله عقلیه بود، گویا کتاب رسائل شیخ از حاشیه بر کتاب قوانین الاصول جدا شده است».

و چون شیخ انصاری بر کتاب فرائد الاصول و متأخر خود توجه خاصی داشت

از این جهت استادان ارجمند اصول فقه و علم فقه هم پیرو شیخ شدند و کمتر توجه بتالیفات دیگر شیخ دارند .

۴۶ - سید صالح خلخالی از فضلالی حوزه درس میرزا ابوالقاسم جلوه بود (۱) کتاب « فرائد » شیخ را بخواهش اعتماد السلطنه ترجمه نمود و هر چه جستجو شد تا کنون ترجمه فارسی فرائد دیده نشد گویا چاپ نگردیده.

۴۷ - آقاشیخ محمد تقی نجفی اصفهانی در هنگام تحصیل حاشیه‌ای بر «فرائد» نوشت و بنام دلائل الاصول بچاپ رسانید آقا نجفی از مشهورترین دانشمندان روحانی اصفهان بود تالیفاتی در فقه و اصول و ادعیه دارد ، کتاب شرح اسماء الحسنی از تالیفات فاضل گلستانه را با حذف نام مؤلف از مقدمه کتاب بنام خود چاپ کرد و داستانش مشهور است !!

و کتاب خواص سوره آیات قرآن تألیف امام یافعی را ترجمه و بنام خود تألیف و در بمبئی بچاپ رسانید ، دو نسخه بسیار نفیس و کهنه‌ای از کتاب خواص سوره آیات قرآن تألیف امام یافعی در کتابخانه نگارنده این سطور در تهران موجود است و میتوان گفت کتاب معاملات تألیف آقا نجفی بنام دلائل الفقه از بهترین تالیفات ایشان است گویا از تالیفات و یا یادداشت‌های آقاشیخ محمد تقی اصفهانی صاحب حاشیه بسیار نفیس بر معالم می‌باشد .

۴۸ - آقا سید محسن حکیم طباطبائی از اساتید بزرگ و از مراجع تقلید عالم اسلام می‌باشد ، همه میدانیم که آقایان حاج آقا حسین طباطبائی بروجردی و آقا سید محسن حکیم دو عالم بزرگ هستند که در جهان تشیع پیروانشان بیشتر از سایر علماء و اساتید دیگر است .

آقا سید محسن حکیم گذشته از حاشیه بر متاجر شیخ انصاری از تالیفات بسیار نفیس وی کتابی است بنام :

« مستمسک العروة الوثقی »

« کتاب العروة الوثقی تالیف آقا سید محمد کاظم مؤلف کتاب حاشیه بر مکاسب

شیخ انصاری است » .

آقا سید محسن کتاب عروه را شرح تحقیقی نمود و بنام « مستمسک العروة

الوثقی » نامید .

از مدارک این کتاب کتابهای ۱- طهارت ، ۲- صلوة شیخ مرتضیٰ انصاری و آراء

و عقاید اصول فقه شیخ است .

بسبب بسیار نوینی تالیف گردید و در حسن عبارت و دقت نظر و آراء اساتیدی

که از شاگردان و پیروان علمی شیخ مرتضیٰ انصاری و دیگر بزرگان را داراست

و مورد مطالعه و بحث فضلا قرار گرفت و در اندک مدتی چاپ دوم کتاب آغاز

گردید .

درست بخاطر دارم که در هنگامیکه در نجف طلبه بودم علامه حکیم بامابدرس

اساتید بزرگ عصر آقا ضیاءالدین عراقی و آقا میرزا محمد حسین نائینی مرتباً حاضر

میشد و بشهادت فضلا و استادان نجف دوره کتاب « مستمسک العروة الوثقی » تقریرات

دروس فقه آقا ضیاءالدین عراقی و میرزای نائینی است و پایه گذاری کتاب هم اقتباس

از کتاب جواهر الکلام تالیف شیخ محمد حسن استاد شیخ انصاری می باشد .

هشت جلد از کتاب مزبور تا کنون بچاپ رسید .

کتاب مستمسک العروة الوثقی ، از بهترین کتابهای علمی اسلامی است که از

لحاظ تحقیق و دقت نظر و شبوائی اسلوب و قدرت قلم میتوان در ردیف اولین کتابهای

جهان اسلامی بشمار آورد .

آراء و نظریات علمی امثال شیخ مرتضیٰ انصاری را با سادهترین و شیواترین

بیانی در بردارد از این جهت بر کتبی که در عصر حاضر تالیف شده برتری دارد .